

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: студентка II курсу,
групи РО2р-М20z
спеціальності 013 Початкова освіта
Романюк Тетяна Леонідівна

Керівник: **Борисова Т.В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Гудима Н.В.**,
кандидат філологічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
1.1. Сутність і зміст поняття «творча активність особистості».....	9
1.2. Музична діяльність як засіб формування творчої активності учнів початкової школи.....	17
1.3. Технологічні аспекти формування творчої активності молодших школярів у процесі навчальної музичної діяльності.....	26
РОЗДІЛ II. ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА.....	40
2.1. Сучасний стан сформованості творчої активності учнів початкових класів.....	40
2.2. Технологічний інструментарій формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на уроках мистецтва.....	51
2.3. Хід і результати дослідно-експериментальної роботи з формування творчої активності учнів у процесі музичної діяльності на уроках мистецтва у початковій школі.....	64
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Впродовж багатолітньої історії людства головними рушіями науково-технічного прогресу, мистецько-культурних трансформацій були творчі особистості, які вміли по-новому поглянути на той або інший процес, предмет, явище, удосконалити або оригінально видозмінити його, створити новий, відмінний від інших, науковий, мистецький «продукт», проявляючи при цьому сміливість творчої ініціативи, креативність думок та ідей, нестереотипність мислення тощо. Тому для сучасного суспільства надзвичайно важливо створити умови для розвитку творчих особистостей, які забезпечуватимуть у майбутньому прогресивний розвиток нашого суспільства, створюватимуть нові матеріальні та духовні цінності, які відрізнятимуться новизною та самобутністю.

У державних документах, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті щодо цього вказано: «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості...» [45]. Схожі рекомендації знаходимо й у Державному стандарті початкової загальної освіти: «Завданням початкової загальної освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань» [24].

Сучасна педагогіка перебуває у постійному пошуку нових форм, методів і засобів роботи, здатних виявити і реалізувати творчі здібності дітей, активізувати їх творчу діяльність. Так, у Концепції Нової української школи відзначено у якості важливої життєвої компетентності, яку дитина має здобути під час навчання у початковій школі «уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя...» [37].

Найбільш сприятливі умови для проявів творчої природи дітей має мистецтво, зокрема музична діяльність. Особливо цінно залучати дітей до творчої діяльності у царині музичного мистецтва у молодшому шкільному віці, коли дитина є надзвичайно активною й допитливою, щиро прагне

перетворювати дійсність, оточуючий світ за власними законами краси. Творча активність, сформована у процесі музичної діяльності, здатна стимулювати учнів до творчого вирішення у майбутньому багатьох проблем у музичному виконавстві, збагатити процес сприймання музичних творів, сприяти народженню цікавих ідей і реалізації творчих творчих намірів і прагнень у сфері музики.

Відтак, з огляду на суспільну та педагогічну значущість, проблема творчого розвитку молодших школярів у процесі музичної діяльності є актуальною і такою, що потребує детального наукового вивчення та цілеспрямованого опрацювання.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Питання формування творчої активності особистості, зокрема засобами музичного мистецтва, впродовж багатьох років ретельно вивчались і досліджувались багатьма вченими різних галузей наукових знань. Відповідно, у науковій літературі міститься досить велика кількість спеціальних розвідок, присвячених висвітленню тих або інших аспектів досліджуваної проблеми.

Так, питання сутності і змісту творчої активності особистості досить вичерпно висвітлено у наукових напрацюваннях відомих психологів: І. Білої, К. Альбуханової-Славської, Г. Щукіної, І. Демакової, Г. Коджіспарова, Г. Костюка, Л. Буєва; педагогів: Ш. Амонашвілі, В. Холоденко, Т. Комарової, Л. Аристової, В. Клименка, О. Манеєвої.

Досить широко і різноаспектно висвітлено у науковій літературі також питання творчо-розвиваючого потенціалу музичної діяльності. Так, проблемі використання музичної діяльності як засобу формування творчої активності учнів початкової школи присвячено наукові праці багатьох педагогів, музичних педагогів: Н. Ветлугіної, Г. Рудої, Н. Нікешіної, Л. Беземчук, Н. Кононової та ін.

Різноманітні технологічні аспекти формування творчої активності молодших школярів у процесі навчальної музичної діяльності розкрито у

науковому доробку педагогів минулого та сучасності: В. Сухомлинського, В. Шаталова, І. Беха, І. Лемко; музичних педагогів: Є. Абдулліна, Є. Ніколаєвої, Л. Масол, І. Салпикової, Т. Борисової, Г. Чжуан.

Високо оцінюючи внесок вищезазначених науковців, педагогів-практиків, музичних педагогів у наукову розробку досліджуваної нами проблеми, можна відзначити, що окремі її аспекти досі залишаються мало вивченими. Так, більшість із проаналізованих нами наукових розвідок присвячено питанням розвитку творчих здібностей учнів початкової школи в умовах монопредметного викладання музичного або образотворчого мистецтва, натомість відсутніми є наукові дослідження, націлені на вирішення проблеми формування творчої активності учнів у процесі музичної діяльності в умовах інтегративного мистецького навчання.

Малодослідженими також є питання технологічного забезпечення процесу формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на інтегрованих уроках мистецтва: не окреслено основних напрямків та етапів цієї роботи, не визначено дієвих форм і методів роботи, здатних забезпечувати цілісність та ефективність процесу формування творчої активності учнів початкових класів.

З огляду на важливість і актуальність досліджуваної проблеми, а також зважаючи на неповну наукову розробленість її деяких аспектів, нами було обрано таку тему магістерської роботи: «Технології формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності».

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати, апробувати в умовах чинного освітнього процесу технологічний інструментарій формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на інтегрованих уроках мистецтва, довести його ефективність.

Об'єкт дослідження – процес музичної навчальної діяльності учнів у початковій школі.

Предмет дослідження – технології формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на інтегрованих уроках мистецтва.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз теоретичних праць, у яких висвітлюються питання сутності і змісту поняття «творча активність особистості», на основі узагальнення наукового доробку вчених дати власне трактування цього поняття, визначити його компонентну структуру.
2. Вивчити наукові праці, у яких висвітлюється педагогічний потенціал музичної діяльності як засобу формування творчої активності учнів початкової школи, визначити основні види музичної діяльності, які найбільше активізують творчу сферу учнів.
3. Опрацювати науковий доробок вчених-педагогів та музичних педагогів щодо технологічного забезпечення процесу формування творчої активності учнів під час навчальної музичної діяльності, виокремити найбільш дієві технології, які можуть покращити формування досліджуваних якостей молодших школярів.
4. Для визначення результативності розробленого технологічного інструментарію розробити критерії, показники та рівні сформованості творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності.
5. Діагностувати стан вирішення проблеми формування творчої активності учнів початкових класів в умовах чинного освітнього процесу у початковій школі.
6. Здійснити розробку технологічного інструментарію формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на уроках мистецтва та експериментальним шляхом довести його ефективність.

Методи дослідження:

- теоретичний аналіз наукових праць з досліджуваної проблеми;
- констатувальний та формувальний експерименти;

- педагогічне спостереження;
- бесіди із вчителями мистецтва та вчителями початкових класів вчителями мистецтва;
- анкетування учнів;
- методи статистичної обробки експериментальних даних.

Експериментальна база дослідження: Маківський НВК «ЗОШ 1-2 ступенів, колегіум» Дунаєвецького району Хмельницької області.

Практична значущість магістерської роботи: розроблений нами технологічний інструментарій може застосовуватись у процесі навчальної музичної діяльності на інтегрованих уроках мистецтва, у процесі позакласної, гурткової роботи, а також виступати додатковим технологічним ресурсом для удосконалення музичної діяльності дітей у культурно-дозвіллевих та позашкільних закладах.

Апробація результатів дослідження: основні теоретичні аспекти та результати науково-дослідної роботи обговорювались на таких наукових концеренціях: V Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання», 18-19 березня 2021 року, м. Кам'янець-Подільський. Доповідь: «Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках іноземної мови засобами музичного мистецтва»; Звітна наукова конференція студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2021 року, м. Кам'янець-Подільський. Доповідь: «Використання ігрових технологій у процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках мистецтва»; VII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти», 14 – 15 квітня 2021 року, Кам'янець-Подільський. Доповідь: «Засоби формування ціннісних орієнтацій молодших школярів на уроках музичного мистецтва»; Всеукраїнська студентська науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні освітні технології в Україні: теорія та практика», 26

лютого 2021 року, м. Умань. Доповідь: «Театралізація пісні як засіб розвитку креативних здібностей молодших школярів на інтегрованих уроках мистецтва»; Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (VIII школа методичного досвіду), 24-25 листопада 2020 року (у рамках проекту програми Еразмус + (Модуль Jean Monnet)), м. Вінниця. Доповідь: «Розвиток креативного мислення молодших школярів у процесі аналізу-інтерпретації творів музичного мистецтва»; Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій», 26-27 травня 2021 року, м. Чернівці. Доповідь: «Постановка дитячої опери як засіб активізації творчої діяльності молодших школярів».

Публікації. Окремі теоретичні положення і висновки висвітлено в одноосібній науковій статті: «Використання ігрових технологій у процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках мистецтва».

Структура магістерської роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 67 найменувань та додатків. Обсяг магістерського дослідження – 80 сторінок основного тексту. Список використаних джерел – 6 сторінок. Додатки – 3 сторінки. Робота містить 2 таблиці.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання магістерського дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Проблема формування творчої активності учнів початкових класів є актуальною у сучасному педагогічному середовищі, торкається надзвичайно важливих для гармонійного розвитку особистості дитини питань активізації творчої сфери, і, відповідно, потребує прискіпливої уваги педагогічної спільноти щодо її ефективного вирішення.
2. У виконаному дослідженні проаналізовано наукову літературу, у якій висвітлюються питання сутності і змісту поняття «творча активність особистості», на основі чого здійснено власне трактування цього поняття. Ми розуміємо творчу активність особистості як стійке особистісне утворення, що одночасно властиве як самій особистості, так і її діяльності, відображається в цілеспрямованій і мотивованій єдності потреб, інтересів і дій, спрямованих на готовність до творчості у різних видах діяльності і пошуку нових творчих ситуацій, здатних видозмінювати, урізноманітнювати, перетворювати оточуючу дійсність у відповідності до власних намірів і прагнень.
3. Визначено три основних компоненти, які складають структуру творчої активності особистості: ціннісний компонент (інтерес до творчості, потреба у творчості та прагнення до реалізації власних творчих ідей), діяльнісний (активні осмислені дії у визначеній царині, спрямовані на реалізацію власних творчих задумів та ідей), творчий компонент (оригінальність мислення і дій, активна уява і фантазія).
4. На основі вивчення наукових джерел встановлено, що музична діяльність володіє значним потенціалом щодо формування творчої активності учнів початкової школи. Всі різновиди музичної діяльності (слухання музики, спів, гра на дитячих музичних інструментах, пластичне інтонування,

інсценізація музичних творів), які використовуються на уроці мистецтва тією або іншою мірою активізують творчу сферу учнів, при цьому взаємодоповнюють та взаємозбагачують один одного.

5. Визначено, що для формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на уроках мистецтва доцільно використовувати евристичні, ігрові, інтерактивні технології, а також широко застосовувати різноманітні творчі завдання, які спонукають учнів до активної мисленнєвої діяльності, розкріпачують їх особистість, сприяють народженню нових думок, творчих ідей, задумів, планів, реалізують особисті музично-естетичні інтереси, наміри і прагнення дітей і забезпечують їх становлення як творчих особистостей, здатних до імпровізації музики, створення на доступному для них рівні оригінальних зразків музичної пісенної та інструментальної творчості.
6. Експериментальна робота здійснювалась впродовж трьох етапів: перший (констатувальний) спрямовувався на визначення існуючого стану досліджуваної проблеми у практиці шкільної початкової освіти; на другому етапі (формуальному) здійснювалось впровадження розробленого нами технологічного інструментарію формування творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності на інтегрованих уроках мистецтва; третій етап (контрольний) передбачав виконання діагностики після впровадження розроблених технологічних інструментів, статистичне опрацювання отриманих даних, порівняльний аналіз отриманих результатів і доведення ефективності запропонованого технологічного інструментарію.
7. Для здійснення діагностичних дій розроблено критерії і показники сформованості творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності: мотиваційно-ціннісний критерій (віддзеркалює інтерес до творчої музичної діяльності, прагнення займатись творчою музичною діяльністю, розвиненість емоційної сфери, здатність позитивно емоційно

реагувати на музику); музично-діяльнісний критерій (відображається у вмінні застосовувати засоби художньої виразності під час виконання різних видів музичної діяльності (під час співу, гри на елементарних дитячих музичних інструментах, музично-ігрової діяльності), в усвідомленості дій та продуктивності мислення під час музикування та сприймання музики); музично-творчий критерій (віддзеркалюється у активній уяві, фантазії, широті асоціативних уявлень, оригінальності творчого мислення під час музичної діяльності, вмінні конструктивно реалізовувати під час музичної діяльності власні творчі ідеї, наміри і прагнення).

8. Визначено три рівні сформованості творчої активності молодших школярів у процесі музичної діяльності: високий, середній та низький. Високий рівень – учні виявляють позитивну мотивацію до творчої музичної діяльності, емоційно реагують на музику, володіють вміннями виразно виконати музичний твір, активно застосовують у процесі сприйняття та виконання музичних творів уяву, фантазію, художньо-образні асоціації, вільно висловлюють думки та творчі ідеї щодо співу пісень, гри на дитячих музичних інструментах, музичних інсценізацій та вміють реалізовувати їх під час музикування. Середній рівень – учні не виявляють прагнення до творчого музикування, діють за зразком, потребують рекомендацій вчителя щодо використання під час виконання музики тих або інших засобів музичної виразності, є несміливими у висловленні власних творчих ідей, копіюють манеру виконання інших дітей або вчителя. Низький рівень: учні виявляють мляві емоційні реакції під час музичної діяльності, не прагнуть займатись творчою музичною діяльністю, їм притаманна обмеженість художньо-образних асоціацій, скутість, невпевненість, відсутність творчої ініціативи, здатність лише репродуктивно відтворювати музичний матеріал, не застосовуючи при цьому уяви та фантазії.

9. За результатами діагностування існуючого стану вирішення проблеми формування творчої активності учнів початкових класів в умовах чинного освітнього процесу встановлено, що не всі школярі можуть засвідчити належний рівень сформованості досліджуваних якостей, а для його покращення необхідно розробити спеціальний технологічний інструментарій, націлений саме на активізацію музично-творчої діяльності молодших школярів на уроках мистецтва.
10. У процесі формувального експерименту було поетапно впроваджено розроблений нами технологічний інструментарій. Так, на першому етапі основна увага спрямовувалась на формування позитивної мотивації молодших школярів до творчої музичної діяльності, інтересу до творчого музикування, розширення емоційної сфери учнів у процесі сприйняття і виконання музики («Диригент бджолиного хору» та завдання інтегративного характеру «Малюю музику» (на засадах поєднання музичного та образотворчого мистецтва)); другий етап передбачав розвиток практичних умінь і навичок використання у процесі музичної діяльності елементів творчості, активізацію творчої діяльності учнів у царині співу пісень, гри на музичних інструментах, інсценізацій пісень («Вигадай назву для музики» та «Реклама музичного інструмента». творче завдання на оркестрування за допомогою дитячих музичних інструментів музики фортепіанної п'єси В. Мураделі «Вовк», творча гра «Маскарад», творча гра «Пташина пісня»); третій етап був націленим на активізацію уяви і фантазії під час сприйняття музики та виконання елементарних музичних творів, формування вмінь і навичок здійснення активної самостійної музично-творчої роботи, розвиток навичок оригінального мислення під час виконання музичної діяльності, формування навичок застосовувати у процесі різних видів музичної діяльності власні творчі ідеї (творче завдання інтегративного типу з пластичної імпровізації образів героїв симфонічної казки С. Проков'єва «Петрик і вовк», творче завдання на

відтворення сюжету казки «Ранок у лісі» засобами пантоміми та музичної імпровізації, творча гра «День народження Зайчика» н засадах поєднання музичної та театральної діяльності)

11. Після завершення формувального експерименту проведено контрольний замір рівнів сформованості творчої активності молодших школярів, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів, який дав змогу переконатись у ефективності розробленого нами технологічного інструментарію, оскільки він: а) формує у молодших школярів інтерес до творчої музичної діяльності, прагнення займатись творчим музикуванням, розвиває емоційну сферу дітей, їх здатність позитивно емоційно реагувати на музику; б) сприяє формуванню умінь застосовувати засоби художньої виразності під час співу, гри на елементарних дитячих музичних інструментах, інсценізацій казок тощо, розвиває здатність до продуктивного мислення під час музикування та сприймання музики; в) активізує уяву, фантазію, розширює коло асоціативних уявлень щодо змісту і характеру музичного образу, формує вміння конструктивно реалізовувати під час музичної діяльності власні творчі ідеї, наміри і прагнення).
12. Виконане нами магістерське дослідження повністю не розкриває усіх аспектів досліджуваної проблеми і у перспективі потребує подальшого наукового опрацювання таких напрямків: розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі інсценізацій музичних казок; активізація творчої діяльності учнів початкових класів у процесі постановки народних музичних ігр та обрядів; формування творчого мислення учнів у процесі слухання і сприймання музичних творів на інтегрованих уроках мистецтва тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э. Б., Николаева Е. В. Методика музыкального образования. Москва, Музыка, 2006. 270 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Личностная регуляция времени. Психология личности в трудах отечественных психологов / сост. и общ. ред. Л. В. Куликова. Санкт-Петербург: ПИТЕР, 2001. С. 279-297.
3. Амонашвили Ш. А. Развитие познавательной активности учащихся в начальной школе. Вопросы психологии. 1984, № 5. С.36-41.
4. Аристова Л. С. Інноваційні технології викладання інтегрованих курсів освітньої галузі «Мистецтво». URL: <http://uk.x-pdf.ru/5psihologiya/2369144-1-udk-3733702-7-aristova-inovaciyni-tehnologii-vikladannya-inetegrovanih-kursiv-osvitnoi-galuzi-mistectvo-socia.php>.
5. Барб-Галль Ф. Как говорить с детьми об искусстве. Москва: Арка, 2012. 192 с.
6. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини? Київ: Україна, 1991. 49 с.
7. Беземчук Л. Пластичне інтонування як вид творчої діяльності на уроках музичного мистецтва в школі. Техніка Е. Жак-Далькроза як засіб творчого самовираження особистості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін: матеріали міжнародного науково-практичного семінару. Умань: Візаві, 2013. С. 15-18.
8. Березіна В. Г. Дитинство творчої особистості / В. Г. Березіна, І. Л. Вікентьєв, С. Ю. Модестов. Санкт-Петербург, 1994. 252 с.
9. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
10. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.
11. Борисова Т. В. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів засобами гри.

URL:<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiA9MiNtZjzAhX3CRAIHrOASkQFnoECAIQAQ&url=http%3A%2F%2Fpedosv.kpnu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F234538&usg=AOvVaw0AuqosvLqZVPmSIzpxNbHP>

12. Буева Л. П. Человек: деятельность и общение. Москва: Мысль, 1978. 216с.
13. Венгер Н. Ю. Дорога до розвитку творчості. Дошкільне виховання. 1982. № 11. С. 32–38.
14. Веракса Н. Є. Діалектичне мислення і творчість. Питання психології. 1990. № 4. С. 5–9.
15. Ветлугина Н. А. Теория и методика музыкального воспитания / Н. А. Ветлугина, А. В. Кенеман. Москва: Просвещение, 1983. 256 с.
16. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребенка. Москва, 1963. 210 с.
17. Виховання музичної культури молодших школярів: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Л. М. Ракітянської. Кривий Ріг: КДПУ, 2003. 156 с.
18. Віроzub С. М. Розвиток творчих здібностей учнів. Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Миколаїв, 2001. Вип. 4. С.275–281.
19. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк. 3-е издание. Москва: Просвещение, 1991. 93с.
20. Гагин Ю. А. Концептуальный словарь-справочник по педагогической акмеологии: учебное пособие. Изд. 2-е. Санкт-Петербург: СПбГУПМ, 2000. 222 с.
21. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
22. Демакова И. Д. Воспитательная деятельность педагога в современных условиях. Москва: Каро, 2007. 159с.
23. Демченко О.П. Творчий підхід як умова успішної організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами. Наукові записки

- Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наукових праць. Випуск 26. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. С. 252–257.
24. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL:<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>.
 25. Дидактичні ігри на уроках: Досвід вчителів різних предметів. Все для вчителя. 2003. №9 (березень). 24 с.
 26. Живакин П. Л. Синтезатор – это основной элемент общего музыкального образования в будущем. Музыка в школе. 2005. № 1. С. 4
 27. Зязюн І. А., Миропольська Н. С., Хлебнікова Л. О. та ін. Виховання естетичної культури школярів. Київ: ІЗМН, 1998. 156 с.
 28. Імбер В. І. Психологічні передумови формування творчості в молодшому шкільному віці. Наукові записки. Серія: Психологія: Зб. матеріалів звітної науково-практичної конференції викладачів і студентів. Вип. 4. Вінниця, 2013. С. 14–16.
 29. Кирсанов А. А. Развитие творческой активности учащихся в педагогическом процессе. Казань, 1995. 103с.
 30. Кіт Г. Г. Творчість як необхідна умова ефективності педагогічного процесу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 28. Вінниця, 2009. С. 325–329.
 31. Клименко В. В. Механізм творчості: чи можна його розвивати. Київ: Шкільний світ, 2001. 96 с.
 32. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МарТ», 2005. 448с.
 33. Колеснік К. А. Організація колективної творчої діяльності молодших школярів у процесі мовленнєвої роботи на уроках рідної мови. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті

наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. С. 190–193.

34. Комарова Т. С. Дети в мире творчества: книга для педагогов дошкольных учреждений. Москва: Мнемозина, 1995. 160 с.
35. Компетентнісний підхід до мистецької освіти школярів. Інтегрований курс «Мистецтво» у загальноосвітній школі. 2014. № 5. С. 52–65.
36. Кононова Н. Г. Музыкально-дидактические игры для школьников. Москва: Просвещение, 1982. 96 с.
37. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
38. Короткий словник актуальних педагогічних термінів / упор. Флегонтова Н. М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.
39. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ: Знання, 1963. 69 с.
40. Ландау Э. Одаренность требует мужества. Психологическое сопровождение одаренного ребенка. Москва: Академія, 2002. 144 с.
41. Лемко Г. І. Значення гри для виховання дитини. URL: http://www.rusnauka.com/29_NNM_2008/Pedagogica/36107.doc.htm
42. Леонтьева О. Карл Орф : монографія. Москва: Музыка, 1984. 334 с.
43. Манеева О. Г. О развитии творческой активности учащихся на уроках. Одаренный ребенок. 1994. No 4. С.12-15.
44. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів /Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
45. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / за ред., передм. та післям. Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.

46. Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 рр. URL: [http://www. Meduniv.lviv.ua /files/info/nats_strategia.pdf](http://www.Meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf)
47. Никешина Н. И. Специфические особенности развития креативности младших школьников на уроках музыки в школе. Образование и саморазвитие. №2 (30) 2012. Казань: Центр инновационных технологий, 2012. С. 147-152.
48. Ороновська Л. Розвиток творчої активності молодших школярів на уроках музики. Мистецтво та освіта. 2003. № 4. 57 с.
49. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Карамущенко, І.Ф.Кривоніс та ін.; За ред. І.А.Зязюна. Київ: Вища шк., 1997. 349 с.
50. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2008. Т. 10. Ч. 4. С. 39-47.
51. Психологія і педагогіка життєтворчості: навчально-методичний посібник / ред. рада: В. Даній (голова), Г.М. Несен (заст. голови), Л.В. Сохань, І.Т. Єрмаков (наук. ред.) та ін. Київ, 1996. 792 с.
52. Руда Г. Музично-ритмічні рухи як ефективний засіб розвитку музичних здібностей учнів початкової школи. URL:<http://pptma.dn.ua>
53. Салпыкова И. М., Миркашева Л. Р. Творчество младших школьников на уроках музыки. Казань: Изд-во Казанского федерального университета, 2011, 33 с.
54. Сисоева С. О. Основы педагогической творчости учителя: навчальний посібник. Київ: ІСДОУ, 1994. 112 с.
55. Сіваш Т. Д. Художньо-творча діяльність як освітньо-виховний феномен. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв / за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. Вип. 4. С. 152–154.

56. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Межериков; под общ.ред. П.И. Пидкасистого. Москва: ТЦ Сфера, 2009. 448 с.
57. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. Стор. 54.
58. Сухомлинский В.А. О воспитании. Москва, 1999. 340 с.
59. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / [редкол.: О. Г. Дзеверін та ін.]. Київ: Рад. шк., Т. 3: Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. 668 с.
60. Филимонова В. Б. Проблема определения творческой активности личности в педагогических исследованиях. Концепт. 2010. Спецвыпуск № 10. URL:<http://e-koncept.ru/2014/14626.htm>.
61. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.
62. Хмеляр І. Розвиток творчих здібностей учнів. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. № 1. 2004. С.38-42.
63. Холоденко В. О. Сутність, зміст та структура творчої активності особистості. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2013_1_21.
64. Чжуан Г. Методика формування творчої активності учнів початкової школи в процесі навчально-музичної діяльності. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/14815>
65. Шаталов В. Ф. Педагогическая проза. Москва: «Педагогика», 1980. 94 с.
66. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. Москва: Педагогика, 1988. 208с.
67. Щукина Г. И. Развитие познавательной активности школьников. Москва, 1989. 142с.